

<https://doi.org/10.34142/23129387.2024.71.02>

УДК 159.923

ORCID 0009-0007-8510-0594

МОДЕЛЬ ЕМПІРИЧНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ ВОЛОНТЕРСТВА ЯК ВЧИНКОВОГО КАНОНУ

Ярослав О. Дикий

*аспірант кафедри психології та соціальної роботи,
Західноукраїнський національний університет, Україна*

E-mail: ya.dykyi@wunu.edu.ua

Актуальність дослідження. Сучасне суспільне повсякдення постійно сповнюється новими волонтерськими ініціативами і саме явище волонтерства як психосоціального феномену переходить на якісно новий рівень, інтегруючи в собі дедалі більше форм та змістовлень цієї діяльності та охоплюючи практично всі найважливіші сфери соціальної буденності. Широта діапазону волонтерства справді вражає, адже утворює горизонт від екологічного волонтерства як вмотивованого просоціального діяння задля покращення навколишнього природного середовища до матеріального й морально-психологічного забезпечення сектору безпеки й оборони. Сьогодні існує велика кількість громадських організацій, благодійних фондів і волонтерських об'єднань, проте такий стрімкий розвиток цієї сфери спричиняє значну кількість псевдо-волонтерських організацій, які мають на меті виключно особисту матеріальну вигоду чи здобуття політичного капіталу. Звідси постає проблема добору коректного психодіагностичного інструментарію для визначення волонтерства як взірцевого вчинку з усім характерним лише йому психологічним наповненням та створенням моделі емпіричного дослідження постановя і реалізації волонтерського учинення, яка матиме потенціал розмежувати волонтерство як психологічний канон та псевдоволонтерство як асоціальну діяльність.

Мета дослідження. Розроблення й обґрунтування моделі методів емпіричного дослідження покомпонентного психологічного деталювання волонтерства як вчинкового канону.

Результати. Сформульовано систему інтегральних особливостей психологічного деталювання на кожному із компонентів постановя вчинку волонтерства, визначено параметри та відповідні

індикатори їх прояву, а також здійснено добір психодіагностичного інструментарію для їх виявлення.

Висновки. Зважаючи на значущість сучасного феномену волонтерства та його стрімкий розвиток, вважаємо, що обґрунтована нами модель його емпіричного дослідження, а саме покомпонентного психологічного деталювання за циклічно-вчинковою спіраллю із застосуванням біографічного методу є актуальною й уможливорює розкриття закономірностей руху-поступу волонтерського вчинення від прояву до канону, крім того, крізь призму особистості волонтера.

Ключові слова: вчинок, волонтерство, вчинковий канон, діяльність, покомпонентне психологічне деталювання, психологічна деталь, ситуація, мотивація, дія, післядія.

A model for empirical research of volunteering as an deed canon

Yaroslav O. Dykyi

Postgraduate student of the Department of Psychology and Social Work, Western Ukrainian National University, Ukraine

E-mail: ya.dykyi@wunu.edu.ua

The relevance of the study. *Modern social everyday life is constantly filled with new volunteer initiatives and the phenomenon of volunteering as a psychosocial phenomenon is moving to a qualitatively new level, integrating more and more forms and meanings of this activity, covering almost all the most important areas of social life. Starting from environmental volunteering as a motivated prosocial action to improve the environment and ending with material and moral and psychological support of the security and defense sector. Today, there are a large number of public organizations, charitable foundations and volunteer associations, but the rapid development of this sphere leads to a significant number of pseudo-volunteer organizations that aim exclusively at personal material benefit or political capital. This raises the problem of defining volunteerism as an exemplary act with all its characteristic psychological content and creating a model for empirical research of the formation and realization of volunteerism as an deed, which will have the potential to distinguish between volunteerism as a psychological canon and pseudo-volunteerism as an antisocial activity.*

The aim of the study. To develop and substantiate a model of methods for empirical research of component-wise psychological detailing of volunteering as an deed canon.

Results. A system of integral features of psychological detailing on each of the components of the act of volunteering was formulated, the search parameters and corresponding indicators of their manifestation were determined, and a set of psychodiagnostic tools for their detection were selected.

Conclusions. Taking into account the importance of the modern phenomenon of volunteering and its rapid development, we believe that the substantiated model of its empirical research, the component-by-component psychological detailing in a cyclic-deed spiral using the biographical method, is relevant and makes it possible to reveal the patterns of movement-progression of a volunteer deed from the beginning of formation to canon through the prism of the volunteer's personality.

***Keywords:** deed, volunteering, deed canon, activity, component psychological detailing, psychological detail, situation, motivation, action, reflection.*

Вступ. Здійснивши теоретичний аналіз останніх публікацій з обраної проблематики, висновуємо, що сучасні підходи до емпіричних досліджень психосоціального феномену волонтерства мають доволі обмежений інструментарій, що головно базується на дослідженні мотивації залученості учасників до цього виду діяльності. Найпопулярнішим способом вивчення сьогодні залишається розроблена американськими вченими Е. Кларі, М. Снайдером та іншими у 1998 році методика «Інвентаризація функцій волонтерів» – VFI (“Volunteer Functions Inventory”), яка спрямована на визначення шести провідних функцій волонтерства, які, відповідно до запропонованого ними функціонального підходу, є спонуканими доєднання до волонтерської діяльності, а саме *розуміння* як мотивація на здобуття чи вдосконалення навичок, знань чи досвіду; *кар’єрні* як прагнення до поглиблення знань і професійного зростання чи академічного розвитку; *ціннісні* як прояв гуманістичної і альтруїстичної орієнтацій вартісної сфери особистості; *захисні* як можливість утечі від проблем чи спрямованість на захист власного Я; *соціальні* у розумінні

здатності до адаптації і пристосування у соціумі; **самовдосконалення** як інтенція до самопізнання, саморозвитку та самовдосконалення. Ця методика була актуальною впродовж двох десятиріч і певною мірою залишається такою й на сьогодні, позаяк її адаптації зустрічаються в сучасних дисертаційних та інших наукових роботах у провідних Європейських країнах, зокрема – Іспанії, Португалії, Німеччині та Нідерландах (Bender, 2020 ; Martins, 2024; Stukas, 2016).

Відомий іспанський дослідник Ф. Чакун здійснив комплексний систематичний огляд цієї дослідницької процедури у 48 наукових працях різних учених, що містили 67 незалежних вибірок і були опубліковані впродовж 1998 – 2014 років з публікацією висновків у 2017. Результатом цього дослідження стало підтвердження доволі високо рівня надійності методики VFI, хоча з деякими незначними зауваженнями щодо шкали «цінності», з рекомендацією доповнити її відкритими питаннями або додатковими методиками, які уможливають детальніше розкриття ціннісно-сислової сфери особистості, котра породжує бажання доєднатися до волонтерських ініціатив (Chacón, 2017). Підтвердженням цього висновку є опубліковане у 2024 році дослідження групи вчених, які здійснювали адаптацію цієї методики й апробували психометричні властивості VFI на португальській вибірці волонтерів. Ф. Чакун з колегами стверджують, що оригінальна взаємопов'язана шестифакторна модель є найбільш оптимальною, адже демонструє хорошу внутрішню узгодженість і конвергентну валідність. Під час аналізу результатів опитування було виявлено значні кореляції між факторами VFI, організаційною прихильністю та задоволеністю волонтерів (Chacón, 2017). Водночас сьогодні існують альтернативні наукові пошуки, що свідчать про нерепрезентативність цієї методики. Критики наголошують на тому, що вона містить лише закриті питання, в такий спосіб обумовлює сприйняття респондентами всіх видів мотивацій як значущих. Це спонукало відомих іспанських та італійських дослідниць М. Весіну й Д. Марзану перевірити те, чи справді

опитувальники мотивацій здатні визначити справжні мотиви волонтерів. Оцінивши наявні і найвідоміші опитувальники, науковці зосередили увагу на методиці VFI, сформулювавши гіпотезу про те, що відповіді респондентів на відкриті питання будуть більш влучними і дадуть більш інформативні результати, ніж закриті. Провівши опитування 1007 волонтерів за допомогою відкритих питань про мотивацію їхньої залученості до цього виду діяльності та опрацювавши результати, вони дійшли висновків про те, що цей метод виявив цілу низку відмінностей в кореляціях відповідей. Зокрема, ними було виділено 14 субшкал мотивації задіяння до волонтерства, які містили шість провідних спонук описаних в класичній методиці VFI, але доповнювалися ще вісьмома, з-поміж яких є такі: «підключення про громаду», «почуття взаємності», «соціальна прихильність», «зацікавленість у завданнях», «сприятливі обставини», «задоволення від процесу й результату діяльності», «інші»; до останніх відносяться низка розрізнених відповідей на відкриті питання, які складно групувати (Vecina, 2019).

Припускаємо, що саме відсутність обґрунтованої однаковості у підходах до емпіричного вивчення всього спектру прояву мотивації у волонтерській діяльності стало поштовхом до роздумів і відповідних наукових напрацювань провідних вітчизняних та зарубіжних психологів, соціологів та політологів, позаяк саме ця проблематика має міждисциплінарний характер (Гапон, 2023; Мацієвський і Лук'янчук, 2024).

Вважаємо, що підхід до волонтерства як до діяльності значно обмежує дослідницький інструментарій вчених, натомість, обґрунтована В. А. Роменцем теорія вчинку та створений на її основі циклічно-вчинковий підхід, запропонований А. В. Фурманом, а також процедура психологічного деталювання, здатні суттєво збагатити пізнавальний арсенал психологів-науковців, адже уможливають поліструктурний підхід до вивчення цього багатогранного феномену, що сприятиме розкриттю доволі розрізнених складових, зокрема, подробиць і ознак, одиниць й

особливостей, елементів та механізмів, які сукупно утворюють цілісність, що має надскладне психічне наповнення. Визначення волонтерства як канонічного вчинку розкриється повніше, відповідно до вподобань видатних психологів – З. Фрейда (Джонс, 2024: 101) і В. А. Роменця (Основи психології, 2006: 343), – коли потрапить у певну дихотомію, на кшталт «добро – зло». У нашому випадку – це «волонтерство – псевдоволонтерство», себто учинення як практичне прагнення досягнення ідеалу, що постає у виконанні повної послідовності дій, з одного боку, з іншого ж – стереотипні поведінкові акти різних штибів, від цілком моральних із благодійними проявами до аморальних, нищих і підлих, що мають виключно одну мету – особисту вигоду в будь якому вияві: фінансову, матеріальну, іміджеву, політичну та ін.

Психологічно-методологічна оптика, що фундується на теорії вчинку, запропонованої В. А. Роменцем, передбачає трактування кожного психічного феномену крізь призму вчинкової структури, себто з урахуванням ситуаційного, мотиваційного, дійового та рефлексивного компонентів постання або зумовлення. Мислитель зазначає, що результатом учинення є подія, в осередді якої завжди наявне усвідомлення суб'єктом очевидної і непересічної значущості окремого акту, що зумовлює зміну внутрішнього світу людини, її світобачення, а також і зовнішнього світу, що відбувається внаслідок інтеграції шереги вчинків окремої особистості в об'єктивну дійсність. Автор визначає канонічну психологію як сукупність архетипних, ортопсихічних і взірцевих подій вчинкового змісту, що зумовлюють особистісний сенс життя. Особливої уваги заслуговує ідея цього видатного достойника українства про тривимірність поля досліджуваних явищ у канонічній психології, а саме просоціальну, індивідуальну та історичну активності, що оприявнюють психодуховне наповнення окремої персони.

Вважаємо, що запропонований В. І. Подшивалкіною (2021) біографічний метод дослідження у психології, є важливим для емпіричного вивчення волонтерства як

канонічного вчинку, адже розширює критерії добору психодіагностичного інструментарію й уможлиблює глибинний аналіз особистості волонтера, що розкриває приховані мотиваційні аспекти та значущі життєві події, які мають здатність впливати на формування особистісних рис-якостей волонтера, а також на його ціннісну сферу, мотивацію і цілепокладання. Чільне місце у нашому дослідженні посідає циклічно-вчинковий підхід А. В. Фурмана та наукової школи, тому що він базується на твердженні В. А. Роменця про «вчинок як осередок психічного» і передбачає вчинковий спосіб життя волонтера, що полягає у постійному здійсненні, рефлексії та вдосконаленні вчинків як провідних чинників самовдосконалення і якісного перетворення навколишнього світу.

Вчинок волонтерства є повновагомим вчинком-подією з канонічним змістом, позаяк безоплатна суспільно корисна діяльність, що ґрунтується на добровільних засадах, упредметнює взірцевість даного учинення, оскільки в такий спосіб особистість проявляє поведінковий еталон. Вчинок є актом-дією, що значно перевищує межі ситуаційно спричиненої потреби. На прикладі сучасного українського волонтерства такий феномен виявляється в тому, що за більшості умов навколишнього середовища й оточення, для виживання чи комфортної життєдіяльності було б достатньо забезпечити себе і сім'ю шляхом втечі, дистанціювання від суспільних проблем і т.д.. Проте, вочевидь, у середині людини існує щось, що зумовлює внутрішню потребу допомоги іншим, не маючи на меті отримати від такої діяльності персональний зиск.

Мета дослідження полягає у розробленні та обґрунтуванні моделі методів емпіричного дослідження покомпонентного психологічного деталювання волонтерства як учинкового канону.

Обравши методологічним фундаментом цього дослідження теорію вчинку і канонічну психологію В. А. Роменця (Основи психології, 2006; Джонс, 2024), а також циклічно-вчинковий підхід, запропонований А. В. Фурманом

(Вітакультурна методологія; Методологія і психологія гуманітарного пізнання; Фурман, 2016), і біографічний метод дослідження, аргументований В. І. Подшивалкіною (2021), нами поставлено такі **завдання**: а) обґрунтувати волонтерство як канонічний вчинок; б) визначити інтегральні особливості психологічного удетальнення до кожного із компонентів; в) виокремити параметри і показники (індикатори); г) здійснити компетентний добір психодіагностичних методик, які найповніше розкриватимуть увесь психічний засвіт і зміст волонтерського учинення конкретною особистістю.

Результати.

Інтелектуальним результатом чинного пошукування є розроблена модель методів емпіричного дослідження покомпонентного психологічного деталювання волонтерства як учинкового канону, яка враховує зауваження вітчизняних і зарубіжних вчених до репрезентативності методики VFI (Clary) та доповнена валідним психодіагностичним інструментарієм. Вона містить класичну структуру вчинку, обґрунтовану В. А. Роменцем, а саме ситуаційний, мотиваційний, дійовий і післядійовий компоненти, визначає інтегральні особливості удетальнення, параметри і показники волонтерського вчинку. Добір методик здійснено з урахуванням біографічного методу, який повно розкриватиме особистість волонтера та його домінуючі риси-якості, ціннісну й мотиваційну сфери, переважаючі акцентуації, здатність до рефлексії та низку інших, не менш важливих, даних для комплексного дослідження.

Першим рівнем психологічного деталювання волонтерського учинення конкретної особистості є аналіз фундаментальних суперечностей структури вчинку. На цьому етапі виокремлюються ознаки й особливості учинкового діяння, за допомогою яких пізніше створюється стратегія дослідження стилістичних особливостей та способів вчинкової активності волонтера, що властиві лише йому і слугують певною «візитівкою», а також окреслюють контур учинкової активності.

Наступним кроком є покомпонентний аналіз і виокремлення психологічних деталей шляхом подрібнення

вчинку на ситуаційний, мотиваційний, дійовий та післядійовий із ретельним дослідженням їх психосоціального наповнення, що відображається у мікроподіях, які оприявнюють індивідуально-психологічні особливості, а в окремих випадках – психодуховне наповнення особистості волонтера (Дикий, 2023: 81). Ситуаційному компоненту властиві суперечності між індивідуальною і суспільною історією, себто між власним психічним досвідом та соціальною психікою. Звичайно ці дві осі перетинаються і консолідуються в одне ціле і в той же час мають здатність домінувати одна над іншою залежно від ситуації вчинення, у такий спосіб утворюючи неповторний та унікальний епізод ковітального змісту.

В контексті дослідження феномену волонтерства окремої уваги заслуговують дослідження ціннісно-зміслової сфери особистості, адже результатом вчинку волонтерства завжди є подія, що має здатність збагачувати ціннісну сферу як окремих соціальних чи професійних груп, так і народу в цілому, надаючи їй суспільної цінності. Водночас, якщо наслідком зазначеного вчинку стало збагачення культурно-історичного досвіду людства, що становить провідну ознаку вчинкового канону. З цього приводу О. Є. Фурман з колегами зазначають, що «головний осередок людської діяльності – вчинки-події, що розкриваються у пізнанні та практикуванні особи й обіймають усі види діяння: творення соціальних, наукових, художніх ідей, естетичних і моральних цінностей, норм і канонів толерантного співжиття громадян тощо» (Фурман, Фурман & Дикий, 2021: 163). Вважаємо, що сучасне українське волонтерство за умов буттєвої повновагомості – це канонічний учинок, адже воно є унікальним як за формами і змістом, так і за видами та обсягом наданої допомоги, де ще одна ознака – кількість задіяних осіб. Важливою інтегральною особливістю здійснення психологічного деталювання на цьому етапі є пізнання волонтером себе у ситуації «зіткнення» зовнішніх умов з психодуховним світом його особистості.

Виокремлюючи параметри добору коректного психодіагностичного інструментарію на ситуаційному

компоненті постання вчинку, зазначимо, що до них варто віднести такі: а) усвідомлення певної просторово-часової конфігурації сил, спричиненої активною ковітальною співучастю суб'єктів, що здатна набувати самостійного значення для кожного з них, адже об'єктивна дійсність залишається однаковою, проте її сприйняття є психологічною особливістю кожного з учасників суспільного повсякдення, і відповідно, має різне відображення у прийнятті рішень та діяльності; б) індивідуально-психологічні нахили і здібності; в) ментальний і професійний досвід волонтера; г) соціальну або/та персональну спрямованість, що здатна визначити інтенційні особливості постання мотивації долучення конкретної особистості до волонтерства. Індикаторами заданих параметрів слугуватимуть її термінальні й інструментальні вартості особистості. Висновуючи з вищевикладеного, зазначимо, що основними психодіагностичними інструментами ситуаційного компоненту є методика «Ціннісні орієнтації» М. Рокіча та субшкала «цінності» з методики VFI, що виявляють сформованість ціннісної сфери особистості, а також її орієнтири або на цінності-цілі, або на цінності-засоби. Ці показники надважливі для пропонованого тут дослідження, оскільки належать до стрижневих для світобачення і для ставлення її до себе та інших, і, становлять концептуальне ядро канонічного вчинку.

Мотиваційний компонент вчинку волонтерства характеризується самомотивацією і цілепокладанням, які виникають на підґрунті особистісних ціннісних ідеалів і важливим аспектом яких, відповідно до циклічно-вчинкового підходу, є унеможливлення відступу від них внаслідок індивідуально-психологічних суперечностей, що можуть порушити чи зруйнувати зміст вчинку. З цього приводу В. А. Роменець зазначав таке: «Якщо ситуативний компонент учинку характеризується домінуванням ознак універсального та трансцендентного, а в мотиваційному компоненті зберігається їх редукція до протилежного – індивідуального та посеїбичного, то досить часто дійовий і післядійовий компоненти відтворюють у

своєму змісті вказану редукцію. Якщо ж особистості на рівні дії та післядії вдається долати започатковану редукцію, це може свідчити про її певні потенційні можливості щодо «перевершувальних» дій у зовнішньому світі. Тоді, з психологічного погляду, досить цікаво простежити умови та закономірності актуалізації цих прихованих можливостей, або ж знайти інше пояснення винайденого факту» (Роменець, Маноха, 1998: 715). Виходячи з позиції про волонтерство як канонічний вчинок, який власне повинен відкидати описану вище редукцію, вважаємо доцільним задати такі параметри до обстеження особистості волонтера: а) внутрішня мотивація волонтерської діяльності; б) полімотиваційне поле суспільного повсякдення волонтера; в) здатність до підняття над обставинами; г) цілепокладання як акт свідомісної інтенційності. Психологічними показниками на цьому етапі слугуватиме рівень усвідомлення важливості вчинку волонтерства та провідних тенденцій мотиваційної структури особистості. Для реалізації цієї стадії дослідження пропонуємо наступні методи: методика «Діагностика мотиваційної структури особистості» В. Е. Мільмана, тест вольових рис особистості (ВРО), субшкала «розуміння» методики VFI. Цей комплекс методик уможливить розкриття провідних особистісних мотиваційних чинників, що відображаються у таких шкалах: життєзабезпечення, комфорт, соціальний статус, спілкування, загальна активність, творча активність, соціальна користь. Субшкала «розуміння» з методики VFI розкриває рівень усвідомлення волонтером основних спонук, що зумовлюють його бажання бути активним учасником чи прагнення доєднатися до цієї безоплатної, суспільнокорисної діяльності. Доповнюючи класичні методики діагностування мотиваційної структури тестом вольових рис (ВРО), керуємося обґрунтованою позицією В. А. Роменця про те, що вчинок є вольовим актом. Відтак виникає потреба дослідити цю сферу особистості волонтера.

Черговим етапом покомпонентного психологічного деталювання вчинку волонтерства є дійовий, якому властиве самоздійснення як ефективне зреалізування волонтером власних

здібностей і потенціалу задля досягнення мети. Основним параметром тут буде система внутрішніх актів волонтерського вчинення, що містить такі складові: а) форми та змістовлення докладання особистістю волонтерських зусиль; б) методи і способи волонтерського діяння; в) засоби та інструменти зреалізування повноцінної волонтерської діяльності. При цьому показниками, які засвідчуватимуть наявність у людини потенціал для втілення у життя повновагового волонтерського вчинку як канону є рівень особистісної актуалізації та прагнення до перетворення і вдосконалення соціального довкілля. Оптимальним психодіагностичним інструментарієм для дійового компоненту визначаємо: а) субшкалу «самовдосконалення» методики VFI, яка характеризує рівень внутрішньої та соціальної підтримки волонтера у його професійній повсякденні; б) опитувальник професійного самоздійснення (О. М. Кокун), що визначає рівень професійного самоздійснення волонтера; в) самоактуалізаційний тест Е. Шострома, що стане валідним джерелом інформації про прагнення особистості до розвитку власного потенціалу та наявного рівня самореалізації. Також остання методика є ефективною для визначення не менш важливих показників, зокрема креативність, позаяк учинок – це більшою/меншою мірою творчий акт, синергійність як здатність ефективної взаємодії в команді однодумців, а також контактність, гнучність поведінки, прийняття агресії і ціннісні орієнтації, які не менш значущі для цього виду діяльності. Окремо зауважимо, що завищений рівень самоактуалізації (85 і більше) в окремих випадках є свідченням псевдоактуалізації або надлишкової (хворобливої) амбітності, що може вказувати на наявність мотивації до псевдоволонтерства.

Завершальним компонентом вчинку волонтерства є післядійовий. Його здійсненню властива готовність та інтенція мислєдїяння волонтера до подальшого альтруїстичного вчинення, принаймні відповідно до принципів циклічно-вчинкового підходу А. В. Фурмана. Характерними для цього етапу інтегральними особливостями деталювання є

саморефлексія особистісного зростання, рефлексія процесу і результату волонтерської діяльності. До параметрів рефлексивного компоненту відносимо такі: а) матеріальна оцінка ефективності здійснення волонтерського вчинення; б) моральна самооцінка продуктивності власної вчинкової активності волонтера; в) рефлексія переваг і недоліків цього етапу волонтерської діяльності; г) саморефлексія персональної ефективності (самоефективності) здійсненого вчинку волонтерства. Індикаторами тут слугують задоволення від виконаної праці, рівень емоційного вигорання як провідні показники готовності до тривалого і циклічного волонтерського вчинення. Для післядійового компонента доцільно застосовувати опитувальник «Діагностика рефлексивності» А.В. Карпова, В.В. Пономарьової, оскільки він комплексно охоплює рефлексивний компонент вчинку волонтерства й деталізує її у шкалах: а) ретроспективної рефлексії; б) ситуативної рефлексії; в) рефлексії майбутньої діяльності; г) рефлексії спілкування та взаємодії з оточуючими; отримані дані стануть опорою для якісної інтерпретації та висновків психолога щодо особистісного рівня розвитку рефлексивного компонента у волонтера. Ще одним важливим джерелом інформації на цьому етапі є опитувальник професійного вигорання (Maslach Burnout Inventory, МВІ), який має три шкали: а) емоційне виснаження; б) деперсоналізація; в) редукція особистих досягнень. Ця методика надає можливість визначити рівень професійного вигорання волонтера, а відповідно і його готовність до продовження активності у цій сфері, що є вкрай важливим чинником циклічно-вчинкового світогляду і вчинкового способу життя як канону. Періодичне застосування цієї методики буде корисним та інформативним для керівників волонтерських об'єднань чи організацій, адже ефективність і тривалість задіяності волонтерів до безоплатної, суспільнокорисної діяльності становить значущий аспект, а подекуди і питанням успішного існування волонтерської спільноти, тому що емоційне та професійне вигорання – це надзвичайно поширене явище суспільного повсякдення на теренах України.

Доповнення, зазначених у пропонованій нижче таблиці методів дослідження вчинку волонтерства техніками біографічного методу, а саме біографічними анкетами, інтерв'ю та аналізом життєвого шляху особистості з притаманними для нього видами подій (ситуацій довкілля, вчинків-подій і подій-вражень), уможливають отримання ширшого інформаційного поля про особистість (Подшивалкіна, 2021: 24-25). Наявність біографічних даних є фундаментальною передумовою психологічного деталювання, позаяк у такий спосіб дослідник матиме більше відомостей, які піддаватимуться подальшому подрібненню, задля пошуку мікроподій, що стали першопричиною доєднання особистості до волонтерської спільноти, її мотивації і прагнення допомогати іншим, а також готовності до тривалого і циклічного вчинення з урахуванням докладання власних часових, морально-вольових, матеріальних та ресурсних зусиль задля досягнення альтруїстичної мети.

Висновки.

У зв'язку із постійним розвитком волонтерства як значущого психосоціального феномену сьогодення виникає потреба застосування більш комплексних підходів до його дослідження, які враховуватимуть ширше коло причин, передумов, мотивів і мотивацій до його звершення як учинкового канону. Такий підхід уможливує розмежування волонтерства й псевдоволонтерства за низкою показників, отриманих у процесі дослідження, а також виявляє готовність волонтерів до циклічно-вчинкового світогляду і способу життя. Вважаємо, що обґрунтована нами модель емпіричного дослідження, а саме покомпонентного психологічного деталювання за циклічно-вчинковою спіраллю із застосуванням біографічного методу є актуальною й уможливує розкриття закономірностей руху-поступу волонтерського вчинення від прояву до канону та крізь призму особистісного світу волонтера.

Модель емпіричного дослідження покомпонентного психологічного деталювання вчинку волонтерства

Компоненти вчинку волонтерства за В.А. Роменцем	Складові волонтерського вчинення			Методи дослідження вчинку волонтерства
	Інтегральні особливості удетальнення	Параметри	Показники (індикатори)	
Ситуаційний	Самопізнання в психологічному вимірі ситуації «зіткнення» зовнішніх умов з психодуховним світом особистості	<ol style="list-style-type: none"> 1. Як певна просторово-часова конфігурація сил, що є наслідком активної ковітальної співучасті суб'єктів і здатна набувати самостійне значення для кожного з них. 2. Індивідуально-психологічні нахили і здібності. 3. Ментальний і професійний досвід. 4. Соціальну або особистісну спрямованість 	Термінальні й інструментальні вартості особистості	Методика «Ціннісні орієнтації» М. Рокіча, субшкала «цінності» методики VFI
Мотиваційний	Самотивація і цілепокладання відповідно до ціннісних орієнтирів (ідеалів)	<ol style="list-style-type: none"> 1. Внутрішня мотивація волонтерської діяльності. 2. Полімотиваційне поле суспільного повсякдення волонтера. 3. Здатність до підняття над обставинами. 	Рівень усвідомлення важливості вчинку волонтерства та провідних тенденцій мотиваційної	Методика «Діагностика мотиваційної структури особистості» В. Е. Мільмана, тест Вольових рис особистості (ВРО), субшкала «розуміння» методики VFI

		4. Цілепокладання як акт інтенційності.	структури	
Дійовий	Самореалізація як ефективне зреалізування власних здібностей і потенціалу задля досягнення мети	Система внутрішніх актів волонтерського вчинення: - форм та змістовлень докладання особистістю волонтерських зусиль; - методів і способів волонтерського діяння; - засобів та інструментів зреалізування повноцінної волонтерської діяльності.	Рівень особистісної актуалізації та прагнення до перетворення і вдосконалення соціального довкілля	Самоактуалізаційний тест Е. Шострома, субшкала «самовдосконалення» методики VFI, опитувальник професійного самоздійснення (О. М. Кокун)
Післядійовий	Саморефлексія особистісного зростання, рефлексія процесу і результату волонтерської діяльності	1. Матеріальна оцінка ефективності здійснення волонтерського вчинення. 2. Моральна самооцінка продуктивності власної вчинкової активності волонтера. 3. Рефлексія переваг і недоліків етапу волонтерської діяльності. 4. Саморефлексія персональної ефективності (самоефективності) здійсненого вчинку волонтерства.	Задоволення від виконаної праці, рівень емоційного вигорання як провідні показники готовності до тривалого і циклічного волонтерського вчинення	Опитувальник «Діагностика рефлексивності» А.В. Карпова, В.В. Пономарьова, опитувальник професійного вигорання (Maslach Burnout Inventory, MBI)

Література

Вітакультурна методологія: антологія. До 25-річчя наукової школи професора А.В. Фурмана: колективна монографія (2019). Тернопіль: ТНЕУ.

Гапон Н.П., Худзіцка-Чупала А. (2023). Соціально-психологічні аспекти дослідження волонтерства: мотивація та організаційні очікування волонтерів. *Habitus*. 47(2), 170-176. <http://habitus.od.ua/journals/2023/47-2023/30.pdf>

Дикий Я. О. (2023). Психосоціальне деталювання як методологічна процедура. *Психологія і суспільство*. 2. 75 - 83. DOI: <https://doi.org/10.35774/pis2023.02.075>

Мацієвський Ю. В, Лук'янчук Я. В. (2024). Волонтерство та псевдоволонтерство в Україні: новий погляд крізь призму неформальних інститутів. *Політичні дослідження*. 2024. № 1. С. 19-41. URL: <http://jnas.nbuiv.gov.ua/article/UJRN-0001492853>

Методологія і психологія гуманітарного пізнання. До 25-річчя наукової школи професора А.В. Фурмана: колективна монографія (2019). Тернопіль: ТНЕУ,

Основи психології: підручник / за заг. Ред О. В. Киричука, В. А. Роменця. Вид. 6-те, стереотип (2006). Київ: Либідь.

Подшивалкіна В. І. Біографічний метод в системі психологічних методів»: метод. рек. до дисципліни циклу професійної підготовки для здобувачів спеціальності 053 «Психологія» третього (доктор філософії) рівня вищої освіти. Одес. нац. ун-т ім. І. І. Мечникова, Ф-т психології та соціальної роботи. Одеса : ОНУ, 2021. 30 с.

Джонс Е. (2024). Психоаналітичний портрет особистості Зіґмунда Фрейда. *Психологія і суспільство*. 1. 143- 168. DOI: <https://doi.org/10.35774/pis2024.01.090>

Роменець, В. А., І. П. Маноха. Історія психології ХХ століття: навч. посіб. Київ: Либідь, 1998. 992 с.

Фурман А.В. (2026). Ідея і зміст професійного методологування: монографія. Тернопіль: ТНЕУ.

Фурман О.Є., Фурман А.А., Дикий Я.О. (2021). Вчинок і подія як соціємна організованість життєвого шляху особистості. *Психологія і суспільство*. 2. 143- 168. DOI: <https://doi.org/10.35774/pis2021.02.143>

Bender, D.W. (2020). Exploring the Impact of Volunteer Support on Volunteer Motivation to Improve Volunteer Retention in the Bavarian Red Cross. PhD thesis, University of Gloucestershire. <https://doi.org/10.46289/LB58VW71>

Clary, E., Snyder, M., Ridge, R. D., Copeland, J., Stukas, A. A., Haugen, J., & Miene, P. (1998). Understanding and assessing the motivations of volunteers: A functional approach. *Journal of Personality and Social Psychology*. 1998. № 74. pp. 1516 – 1530. DOI: [10.1037//0022-3514.74.6.1516](https://doi.org/10.1037//0022-3514.74.6.1516)

Chacón, F., Gutiérrez, G., Sauto, V., Vecina, M. L., & Pérez, A. (2017). Volunteer Functions Inventory: A systematic review. *Psicothema*. 29, 306-316. DOI: <https://doi.org/10.7334/psicothema2016.371>

Martins C, da Silva JT, de Jesus SN, Ribeiro C, Estêvão MD, Baptista R, Carmo C, Brás M, Santos R, Nunes C. (2024). The Volunteer Functions Inventory (VFI): Adaptation and Psychometric Properties among a Portuguese Sample of Volunteers. *European Journal of Investigation in Health, Psychology and Education*. № 14(4) 823-837. <https://doi.org/10.3390/ejihpe14040053>

Stukas AA, Hoye R, Nicholson M, Brown K.M., Aisbett L. (2016). Motivations to Volunteer and Their Associations With Volunteers' Well-Being. *Nonprofit Volunt Sect Q*. 45 (1) pp. 112-132. <https://doi.org/10.1177/0899764014561122>

Vecina, M. (2019). Motivations for volunteering: do motivation questionnaires measure what actually drives volunteers?. *TPM – Testing*, 26. 573-587. <https://doi.org/10.4473/TPM26.4.6>